

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za državno ureditev
Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

Številka: 000-04/16-2/ EPA 1294-VII
Ljubljana, 5. 9. 2016

Komisija za državno ureditev in Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide sta, na podlagi 20. in 21. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) ter drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 – odl. US, 21/13 - ZFDO-F), oblikovali naslednje skupno

Mnenje

**k Enaindvajsetemu rednemu letnemu poročilu Varuha človekovih pravic
Republike Slovenije za leto 2015**

Komisija za državno ureditev kot pristojna komisija (76. seja) in Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide kot zainteresirana komisija (57. seja) sta 31. 8. 2016 na skupni seji obravnavali Enaindvajseto redno letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2015, vključno s Poročilom o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma v letu 2015. Poročilo je v obravnavo Državnemu zboru predložil Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh).

Komisiji **sta se seznanili** s poročilom.

Komisiji na podlagi predstavitve vsebine poročila ugotavljata, da se je tudi 2015 na Varuha obrnilo precejšnje število ljudi, saj je v obravnavo lani prejel kar 2.785 novih pobud, vsega skupaj pa jih je 2015 obravnaval 3.418. Pomemben segment dela je Varuh opravil tudi na terenu (dvanajst obiskov), v neposrednem stiku z ljudmi.

Del letnega poročila Varuha je tudi Poročilo o izvajanju nalog Državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DMP), katerega naloge Varuh izvaja na podlagi 4. in 5. člena Zakona o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugih krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim in ravnanjem. V okviru mehanizma strokovne nadzorne skupine obiskujejo kraje odvzema prostosti (zavodi za prestajanje kazni, vzgojno izobraževalni zavodi, socialno-varstveni zavodi, prostori za pridržanje na policijskih postajah, center za tujce, azilni dom ...) in preverjajo ravnanje z zaprtimi osebami in pogoje bivanja, vse z namenom okrepitve varstva pred mučenjem, krutim ali poniževalnim ravnanjem. Leta 2015 je bilo opravljenih 67 tovrstnih obiskov, ki jih nadzorne skupine večinoma opravijo nenapovedano. Po obiskih pripravijo poročila o stanju, del tega so tudi priporočila

organom in ustanovam za izboljšanje razmer in opozorila za ustrezno spremembo zakonodaje.

Komisiji tudi letos poročilo Varuha ocenjujeta kot kakovostno, pregledno in informativno. Po njunem mnenju poročilo s celovitim pregledom različnih segmentov delovanja države vsako leto postavi ogledalo družbi, katerega odsev ni vedno prijeten. Pri tem komisiji ugotavljata, da kljub številnim očitnim kršitvam človekovih pravic na posameznih področjih sprememb na bolje še vedno ni. Tudi 2015 so bile spet aktualne nekatere tematike iz preteklih let: neuresničene posamezne ustavne odločbe; neurejen način uresničevanja človekove pravice do peticije; dolgotrajnost sodnih postopkov; diskriminacija pri prevozu študentov invalidov; nujne spremembe na področju duševnega zdravja; veliki zaostanki v pritožbenih postopkih v zvezi z uveljavljanjem pravic iz javnih sredstev; nenatančno opredeljena pravila zdravljenja v tujini; kršitve na področju izplačil plač in prispevkov za socialno varstvo; položaj zagovornikov otrok še vedno ni zakonsko urejen itd.

Komisiji prav tako ugotavljata, da pristojni državni organi dajejo obljube kot odziv na opozorila in priporočila Varuha, a jih velikokrat ne izvršijo. S tega vidika sta komisiji predlagali Varuhu, da opravi podrobnejšo analizo obljub posameznih resornih ministrstev. Varuh pojasnjuje, da ima slednje že v načrtu; v smislu nadgradnje obstoječe metodologije prikaza dejanskega napredka na posameznem področju (na začetku posameznega poglavja naj bi bil pregled uresničenih in neuresničenih zadev oziroma priporočil). V okviru Poročila o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma za leto 2015 pa so ugotovitve nadzornih skupin že predstavljene na takšen način – predstavljena so posamezna priporočila/ opozorila z ugotovitvami o tem, ali so bila sprejeta ali nesporejeta oziroma realizirana.

Varuh in komisiji tudi letos ugotavljajo, da Vlada Republike Slovenije oziroma posamezna ministrstva s pripravo odzivnega poročila spet čakajo na seje delovnih teles Državnega zbora, čeprav je bilo že večkrat opozorjeno, da bi odzivno poročilo, če bi bilo pripravljeno do sej komisij Državnega sveta in plenarnega zasedanja Državnega sveta, v veliki meri pripomoglo k njegovi kakovostnejši obravnavi.

Tako Varuh kot komisiji zaznavajo, da je revščine v družbi čedalje več in da se družbene razlike še poglobljajo. Ne samo Varuh, tudi centri za socialno delo se soočajo z na tisoče pobudami in pritožbami, ki velikokrat ostajajo nerešene, kljub temu, da je očitno, da so ljudem kršene določene pravice. Komisiji tako ponovno izpostavljata problematiko zaostankov v okviru pritožbenih postopkov v zvezi z uveljavljanjem pravic iz javnih sredstev, na katero že par let zapored opozarja tudi Varuh. Nekateri posamezniki na odločitve Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti kot drugostopenjskega organa čakajo tudi več kot dve leti, kar je nesporejmljivo. V vmesnem času ljudje ostajajo brez pravic, ki bi jim v primeru pozitivno rešene pritožbe pripadale, in številni so zaradi tega socialno ogroženi. Za rešitve se ponovno obračajo na centre za socialno delo, ki so posledično dvojno (pre)obremenjeni, medtem ko pravih vzvodov za rešitve nimajo. Pri tem se velikokrat dogodi, da se nezadovoljstvo uporabnikov storitev (bodisi upravičeno bodisi zaradi neutemeljenih pričakovanj pravic, ki jim ne pripadajo) stopnjuje do te mere, da prihaja do groženj in nasilja (policija mora ukrepati tudi nekajkrat na teden). Hkrati še vedno ni jasno določeno, kdaj bo dejansko izvedena reorganizacija centrov za socialno delo, ki naj bi slednje razbremenila in jih spet približala svojemu osnovnemu poslanstvu.

Komisiji izpostavljata tudi primere okostenelih in nečloveških pravil ter postopkov uveljavljanja posameznih pravic, ki nakazujejo na posamezniku neprijazno državo. Na primer pri uveljavljanju izredne denarne pomoči je možno zaradi neizkazane namenske porabe v višini 1,30 evra ostati brez pravice do izredne denarne socialne pomoči za 14 mesecev po mesecu prejema omenjene pomoči. Gre za absurdne situacije, v katerih bi element človečnosti moral pretehtati nad formalizmom, a zaradi posledic ostalih okostenelih pravil (npr. nadzornih organov) strokovne osebe, ki odločajo o posameznih pravicah, v takšnih primerih ne smejo uporabiti diskrecijske pravice. Komisiji sta bili pri tem seznanjeni, da Varuh poziva k uvedbi bolj mehkih prehodov oziroma k uporabi drsne lestvice pri določanju pogojev za pridobitev posameznih pravic, kar bi lahko v pomembni meri vplivalo na to, da do takšnih neživiljenjskih odločitev ne bi več prihajalo. Komisiji se strinjata, da bi bilo obstoječi sistem treba ustrezno prilagoditi.

Komisiji sta bili seznanjeni tudi z odzivom Ministrstva za zdravje na nekatera opozorila in priporočila Varuha. Varuh zaznava določene pozitivne spremembe v praksi delovanja Ministrstva za zdravje (večja odzivnost in vključevanje) in dobro sodelovanje v zadnjem letu. Nedavno so se predstavniki obeh organov tudi sestali in razpravljali o aktualnih tematikah s področja zdravstva.

Ministrstvo za zdravje sicer napoveduje sprejem novele Zakona o zdravstveni dejavnosti (ureditev področja koncesij in skupnih sistemskih nadzorov (ne zgolj ločeno upravni, strokovni in zavarovalniški)), ki je trenutno v zadnji fazi usklajevanj, prav tako je v pripravi tudi nov Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki bo med drugim bolj natančno določil postopke (roke za odziv strokovnih organov) in pravila v zvezi z zdravljenjem v tujini. Ministrstvo napoveduje tudi spremembe Zakona o duševnem zdravju 2017, na pomanjkljivosti katerega že nekaj let opozarjata tako Varuh kot Državni svet. Spremembe pripravlja posebna delovna skupina. Varuh pri tem Ministrstvu za zdravje priporoča, da pri pripravi sprememb Zakona o duševnem zdravju upošteva tudi problematiko sprejema oseb z odvzeto poslovno sposobnostjo v varovane oddelke socialno-varstvenih zavodov (SVZ). Treba bi bilo namreč najti rešitev za plačevanje oskrbe oseb, nameščenih na varovanih oddelkih SVZ, kadar so tja nameščene na podlagi sklepov sodišč.

Ministrstvo za zdravje je podalo pojasnilo tudi glede opozoril Varuha glede pobota terjatev v okviru ZZZS (str. 298). Prav tako kot ZZZS tudi ministrstvo meni, da za zavarovance iz 78.a člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju pobot terjatev ni možen. Uporaba Zakona o obligacijskih razmerjih namreč v tem primeru po mnenju pravne službe ministrstva ne pride v poštev. So pa izrazili pričakovanje, da se bo našlo kakšen drug, ustrežnejši način reševanja tovrstnih situacij.

Komisiji v zvezi s področjem zdravstva ugotavljata, da se v javnosti, zaradi dvigovanja gledanosti ali branosti, večkrat prikazuje določene težave v zdravstvu bolj problematične, kot so v resnici. Opozarjata tudi na del pripomb Varuha glede reorganizacije službe nujne medicinske pomoči, in sicer na – po njuni oceni – rahlo nerodno zapisano trditev na str. 292, ki se nanaša na neprimerljivost zdravstvene oskrbe, ki jo nudi zdravnik, z oskrbo, ki jo nudi diplomirani zdravstvenik ali »prvi posredovalec«. Komisiji poudarjata, da sistem nujne medicinske pomoči po vsem svetu temelji na načelu, da pomaga tisti, ki je prvi na mestu in ki je usposobljen za

izvajanje prve pomoči, nato pa se to pomoč nadgradi še z drugimi strokovnjaki s področja zdravstva. Pričakovanja, da bo vedno prvi pri roki za izvajanje prve pomoči ravno zdravnik, so po oceni komisij nerealna.

Prav tako komisiji ocenjujeta, da so bili v ozadju intenzivne javne razprave, ki se je lani odvijala na temo nujne medicinske pomoči, v veliki meri določeni interesi po zaslužku, ki so nasprotovali racionalizaciji sistema. Glede delovanja urgentnih centrov Ministrstvo za zdravje pojasnjuje, da trenutno nad njimi opravljajo nadzor, do konca leta pa se predvideva uvedbo dispečerske službe v Mariboru in v Ljubljani.

Komisiji opozarjata na problematiko namestitev otrok in starejših s težavami v duševnem zdravju. Še vedno namreč ni zagotovljenih ustreznih namestitvenih zmogljivosti za nudenje ustrezne pedopsihiatrične strokovne pomoči otrokom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, pri obstoječih vzgojnih zavodih pa prihaja do neenake obravnave glede namestitev. Otrok z odločbami o namestitvi, ki jih izdajo centri za socialno delo, namreč pogosto ne želijo sprejeti, medtem ko pri sprejemu otrok s primerljivimi težavami in odločbo za namestitev, ki jo izda sodišče, ni težav. Glede varovanega oddelka pedopsihiatrije pa je Ministrstvo za zdravje podalo pojasnilo, da je bil letos narejen napredek. Kot začasna rešitev bo (dokler ne konča procesa specializacije dovolj pedopsihiatrov – trenutno jih specializacijo opravlja 20) vzpostavljen varovani oddelk v okviru Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana, ločeno od varovanih oddelkov za odrasle. V dežurno ekipo na oddelku pa bo vključen pedopsihiater iz Pediatrične klinike UKC Ljubljana.

Komisijo skrbijo tudi ugotovitve Varuha o neenakopravnosti zavarovancev, ki so nastanjeni v institucionalnem varstvu (v domovih za starejše). Varuh ugotavlja, da v domovih brez koncesije stanovalci niso upravičeni do enakih storitev iz obveznega zdravstvenega zavarovanja kot stanovalci v domovih, ki imajo koncesijo za opravljanje institucionalnega varstva (str. 303). Pri tem Varuh navaja, da je za razrešitev vprašanja ključna trinajsta alineja 1. točke 23. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki jo Zavod za zdravstveno zavarovanje in Ministrstvo za zdravje razume drugače kot Varuh. Pri tem sta komisiji predlagali Varuhu, da poda pobudo za avtentično razlago omenjene alineje, saj bi to lahko pripeljalo do razjasnitve zadev.

Komisiji sta bili seznanjeni tudi z opažanji enega od državnih svetnikov, da do velikih razlik pri kakovosti oskrbe lahko prihaja tudi med domovi za starejše, ki imajo status javnega zavoda, in nekaterimi domovi za starejše, ki delujejo na podlagi koncesije za opravljanje institucionalnega varstva. Do razlik naj bi prihajalo pri višini cene storitev, standardih delovanja (zagotavljanje osnovnih higienskih pripomočkov, število zaposlenih/ varovanca, zlasti na varovanih oddelkih za osebe z demenco), poslovnih izidih (nekateri domovi s koncesijo imajo visoke dobičke, predvidoma na račun nižanja stroškov in kakovosti storitev) itd. Pri tem komisiji posebej poudarjata, da na področju socialnega varstva in zdravstva ustvarjanje dobička nikoli ne sme biti ključno merilo delovanja izvajalcev storitev. Varuh je ob tem izrazil interes za pridobitev podrobnejših informacij o omenjenih opažanjih, da bo lahko zadevo natančneje proučil.

Komisiji zaznavata težave tudi pri uveljavljanju pravic invalidov, zlasti kar se tiče namestitev v varstveno-delovnih centrih, katerih zmogljivosti še vedno ne zadostijo

povpraševanju. Invalidi se tako soočajo z omejenim izborom namestitev in programov, prilagojenih potrebam posameznika.

V letnem poročilu je posebej izpostavljena varuhova skrb za preverjanje situacije na terenu v času povečanja begunskih tokov, predvsem se je odzval na zapise o nekorektnem ravnanju posameznikov v stiku z begunci, posebej je bil Varuh pozoren na ranljive skupine beguncev. V zvezi z begunsko problematiko sta komisiji opozorili na vprašanje mladoletnih oseb brez spremstva, saj so se pojavljali zaskrbljujoči zapisi v medijih, da so slednji na begunski poti postali žrtve tihotapskih mrež ljudi in izginili iz evidenc. Varuh ugotavlja, da država v zvezi s skrbjo za mladoletne tujce brez spremstva uvaja pilotni projekt, znotraj katerega se ureja njihovo šolanje in oskrba in tudi razporeditev otrok po različnih delih Slovenije v bolj primerno okolje, kot je to npr. azilni dom.

Komisiji ugotavljata, da je na področju pravosodja še vedno velika težava dolgotrajnost postopkov, kljub delovanju Zakona o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja, za katerega se ugotavlja, da je olajšal postopke in sam po sebi ne potrebuje sprememb. Zaskrbljujoče visok ostaja delež obsodilnih sodb Slovenije na Evropskem sodišču za človekove pravice (ESČP), kjer pa gre za sistemske težave države in ne za probleme z zakonodajo, zato bi bilo nujno preveriti vsako obsodbo posebej in jih reševati na nivoju države, kar predlaga tudi Državno pravobranilstvo. Vir velikega števila odškodnin na ESČP so npr. slabe bivanjske razmere v zaporih ZPKZ Ljubljana in v tem primeru je edina mogoča rešitev odprava razlogov za pritožbe, v nasprotnem primeru država ves čas plačuje odškodnine.

Še vedno ostaja problem dolgotrajnih postopkov v primeru izvršb, na kar je Državni svet že večkrat opozoril v svojih mnenjih. Varuh se strinja, da postopki izvršb trajajo predolgo, vendar so razlogi različni in jih ni mogoče odpraviti le s spremembami zakonodaje, čeprav Ministrstvo za pravosodje v zvezi s postopkom izvršbe ponovno pripravlja določene spremembe.

Varuh se strinja s pripombami komisij, da novi način obravnave zadev, po katerem se sodni zaostanki na sodiščih rešujejo tudi tako, da se celotna zadeva premakne krajevno, npr. iz Ljubljane v Krško, do posameznika ni prijazen, saj ga obremeni stroškovno (stroški poti) in časovno. Sodišča bi morala v takšnih primerih prestaviti sodnika, ne pa ostalih udeležencev v postopku.

V zvezi z izvrševanji zapornih kazni še vedno ostaja problem premajhna možnost opravljanja dela za vse, ki si to želijo. Komisiji se strinjata s pozivom Varuha, da Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij sprejme dodatne ukrepe za oblikovanje čim več dodatnih aktivnosti za zapornike v času sankcij. Varuh izpostavlja tudi pomen dokončne ureditve oddelka za forenzično psihiatrijo. Strokovna skupina je pripravila podlage v zvezi z njenim razvojem, ki bi jih bilo treba čim prej uresničiti. Komisiji podpirata opozorila Varuha glede najbolj problematične točke forenzične psihiatrije, to je nadaljnje obravnave nekdanjih forenzičnih psihiatričnih bolnikov, saj se trenutno te bolnike po zaključenih 5 letih namešča v običajne socialne zavode (SVZ). S stališča obravnave teh bolnikov in drugih oskrbovancev je takšen način neustrezen; smo ena redkih evropskih držav, ki to problematiko ureja na ta način.

Komisiji sta v uvodniku k poročilu Varuha zaznali poziv, da naj poslanke in poslanci ter drugi politiki sprejmejo etični kodeks in oblikujejo razsodišče, ki bi se odzivalo na

posamezne primere, vredne obsodbe. Pri tem sta komisiji Varuha informirali, da je Državni svet na 27. seji 18. 3. 2015 sprejel Etični kodeks državnih svetnikov Državnega sveta Republike Slovenije in s tem naredil pomemben korak na tem področju.

Komisiji sta se v razpravi dotaknili tudi podpoglavja 2.1.4 Etika javne besede, v katerem Varuh opozarja, da so domnevni kršitelji pravic na tem področju največkrat novinarji, izdajatelji medijev ali posamezniki, ki so brez javnih pooblastil, zato Varuh zatrjevanih kršitev praviloma ne more obravnavati. Komisiji opažata, da se v nekaterih medijih v zadnjih letih (najbrž zaradi želje po višji gledanosti) uporablja določen stil vodenja informativnih oddaj, ki je nesprejemljiv, saj so voditelji do vabljenih v oddajo nespoštljivi ali celo verbalno agresivni. Velikokrat voditelji oddaj prevzamejo vlogo sodišča, policije, tožnikov itd., kar vodi do vnaprejšnjih oziroma že kar avtomatičnih obtožb ljudi za nekaj, kar jim ni dokazano, ali za nekaj, na kar sploh nimajo vpliva. Takšen način poročanja ali vodenja (kontaktnih ali informativnih) oddaj pogosto vodi v neke vrste medijski linč, ki mu nato pogosto intenzivno sledi še javnost, s čimer se samo še dodatno šibi že tako načeto avtoriteto sodstva.

Dober primer neustreznega medijskega pritiska, ki mu nato brezpogojno sledi javnost, je aktualno dogajanje v zvezi z nasiljem v zdravstvu, kjer se kot vzvode za dogajanje navaja nepovezane razloge (čakalne dobe) in na vsak način išče krivce, s tem pa zgolj potencira napetosti, namesto da bi se iskalo rešitve.

Komisiji v skladu z navedenim pozivata k upoštevanju in krepitvi novinarske etike, saj lahko slednje pripomore k objektivnejšemu prikazovanju posameznih tematik ter izboljšanju splošnega družbenega razpoloženja. Prav tako pozivata k previdni izbiri besed različnih mnenjskih voditeljev s področja politike in različnih drugih segmentov družbe, saj ima vsaka beseda svoj odmev.

Komisiji se zavedata, da so vsi segmenti družbe, vključno z državnimi svetnicami in svetniki, soodgovorni za stanje v družbi, v katerem smo, zato bi morali vsi na svojih področjih v največji možni meri sprejemati odločitve, s katerimi se ne bo kršilo človekovih pravic, in se truditi za ponovno vzpostavitev medsebojnega zaupanja, ki je očitno v družbi že precej skrhan.

Velik delež številnih težav, ki jih navaja Varuh v poročilu, po mnenju komisij predstavlja nekonsistentna in nesistemska zakonodaja, velikokrat pripravljena na podlagi hipnih odločitev, ki so morebiti trenutno družbeno ali politično všečne, a v praksi nato povzročajo težave ali pa niso pripravljene v dejansko korist državljanov. Komisiji sta se strinjali z Varuhovim poudarkom iz poročila, da bi morala biti država prijazna državljanom in jim olajšati vsakodnevno urejanje opravkov znotraj različnih institucij, vendar temu običajno ni tako. Mnogokrat gre za pretirano formaliziranje postopkov, v katerih posameznik ni več viden, upoštevajo se številke in izračuni, človeško stisko pa se pušča ob strani.

Država je postala pravno prenормirana. Forma je postavljena pred vsebino in v takšnem sistemu se resno lahko vprašamo, ali ne gre za sistematično kršenje temeljnih človekovih pravic. Nepreglednost in nejasnost predpisov namreč ne pomeni nič drugega kot kršenje pravic državljanov, ki se brez strokovne pravne pomoči ne morejo več znajti sami. Pogosto prihaja celo do retroaktivnega poseganja v pravice ljudi, kar ne bi smelo biti dopustno. Komisiji se v tem segmentu zavedata pomembne

naloge Državnega sveta, da kritično obravnava vložene zakonodajne predloge in na zaznane pomanjkljivosti opozarja Državni zbor.

Po drugi strani pa velik del zakonodaje, ki bi morala biti sprejeta že pred leti, še vedno ni pripravljena za obravnavo in sprejem (npr. osebna asistenca, dolgotrajna oskrba ...), kar krepi nezadovoljstvo tako med državljani kot izvajalskimi organi, ki se dnevno soočajo s težavami ljudi, pa nimajo zakonodajnih podlag, na podlagi katerih bi jim lahko ponudili rešitve. Varuh je v zvezi s pripravo zakonodaje opozoril na Resolucijo o normativni dejavnosti, ki daje dobre podlage za vključevanje širše javnosti v pripravo zakonodajnih rešitev, a jo le malokdo od pripraviljavcev zakonodaje dejansko upošteva.

Komisiji ugotavljata, da Varuh ponovno opozarja, da Slovenija nima polnopravne državne institucije za človekove pravice na podlagi Pariških načel, zato predlaga (določeni postopki so že stekli), da naloge prevzame Varuh, ki pa mu je treba zato dodeliti dodatne pristojnosti. Tudi zaradi tega je v fazi dopolnjevanja Zakon o varuhu človekovih pravic. V zvezi z razpravo o morebitni potrebi po razširitvi pristojnosti Varuha je slednji pojasnil, da trenutne zakonsko določene pristojnosti zadoščajo, saj velja, da je Varuh organ posvetovanja, usmerjanja in pomoči, ne pa izdajanja odločb in neposrednega ukrepanja.

Varuh dodatno navaja, da državne institucije načeloma spoštujejo njegovo delovanje, vendar pa je glede upoštevanja priporočil situacija še vedno nezavidljiva, saj mnoga priporočila ostajajo leta in leta nerealizirana. Tako je bilo izpostavljeno področje neupoštevanih odločb Ustavnega sodišča, na katere opozarja Varuh in se jih država sploh ne loti uresničevati (npr. prilagoditev volišč invalidom, ureditev brezplačnega prevoza oseb z motnjami v duševnem razvoju med 18. in 26. letom, ki se izobražujejo, ki bi ga morala urediti Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ...). Komisiji sta se strinjali, da je nesprejemljivo, da se odločb Ustavnega sodišča ne izpolnjuje v za to določenem roku. Po drugi strani pa je bilo izraženo mnenje, da so včasih tudi posamezne odločitve Ustavnega sodišča neživljenjske oziroma ne razrešujejo povzročenih krivic. Na primer odločitev Ustavnega sodišča v zvezi z neupoštevanjem prostovoljnih prispevkov zavarovancev za pokojninsko zavarovanje v pokojninsko dobo brez dokupa (27. člen ZPIZ-2), v zvezi s katero bi bilo pravično, da bi se vplačnikom v blagajno vplačana sredstva vsaj vrnilo, če se jih že ne upošteva pri izračunu pokojninske dobe.

Varuh je prav tako opozoril na potrebo po uresničevanju pravice do peticije iz 45. člena Ustave RS in da je treba to urediti z zakonom. Pravica do peticije je trenutno v našem sistemu nedorečena in se jo lahko upošteva ali ne. Komisiji se strinjata z varuhovim priporočilom, da bi bilo treba status peticije urediti enotno, tako da so vnaprej jasne njene posledice, saj v nasprotnem primeru te človekove pravice sploh ni mogoče dosledno uveljavljati.

Komisiji sta izpostavili problematiko varstva okolja in v zvezi s tem opozorili na, po njunem mnenju, sporne spremembe v Uredbi o stanju tal, s katero želi Ministrstvo za okolje in prostor povečati mejne in opozorilne vrednosti določenih onesnaževal v tleh (snovi, ki nastajajo pri sežiganju odpadkov) in po mnenju državnih svetnikov lokalno prebivalstvo območij, ki so že zelo ekološko obremenjena (Zasavje, Soška dolina), obremeniti še bolj. Varuh je že v svojem poročilu opozoril na problematiko

onesnaženega okolja in na neučinkovito ravnanje države. Število pobud na področju okolja in prostora se je 2015 povečalo (178) in je bilo največje, odkar se pripravlja poročilo Varuha. Celjska kotlina še vedno ni dobila statusa degradiranega območja, ki bi omogočil začetek sanacije kot v Mežiški dolini.

Komisiji sta bili seznanjeni, da so glede na izkušnje Varuha inšpekcijske službe na področju okolja neučinkovite, postopki dolgotrajni, predvsem pa ni jasno, po kakšnih prioritetah se odločajo za ukrepanje, zato bi bilo dobro, če bi Vlada določila prednostne naloge za inšpekcijske službe v predpisu, ki bo zagotavljal transparentnost. Vlada mora inšpektoratu za učinkovito vodenje inšpekcijskih postopkov zagotoviti pogoje za delo – materialne, kadrovske in finančne. Varuh je zato ocenil, da je treba opozorila državnih svetnikov glede sprememb Uredbe o stanju tal proučiti in ugotoviti, za kakšne spremembe gre.

Varuh je izrazil zaskrbljenost, ker se situacija na področju urejanja bivanjskih razmer za romsko skupnost v zadnjem letu ni premaknila z mrtve točke. Še vedno ni prišlo do sprememb zakonodaje in država skupaj z lokalnimi skupnostmi še vedno ne ureja osnovne infrastrukture v naseljih, prav tako ostaja nedorečen status mnogih romskih naselij, ki so postavljena na zasebnih zemljiščih. Varuh zato ponovno poziva k spremembi Zakona o romski skupnosti, s katero bi se odpravilo zakonske slabosti izvajanja zakona, predvsem v delu pristojnosti lokalnih skupnosti, ki pa svojih nalog nato zaradi pomanjkanja denarja in drugih razlogov ne izvedejo. Varuh je v povezavi s stanjem v romskih naseljih pozval k spoštovanju človekovih pravic in omogočanju dostopa do pitne vode in sanitarij in k ukrepanju države, če lokalna skupnost tega ne stori. V zvezi s pravico do pitne vode v romskih naseljih sta komisiji preverili mnenje Varuha glede vprašanja, ali mora država ali lokalna skupnost tudi v primeru nelegalno postavljenih romskih naselij na zasebnih zemljiščih omogočiti dostop do pitne vode. Varuh meni, da mora širša skupnost poskrbeti za dostop do pitne vode v primeru romskih naselij, postavljenih na javnih zemljiščih, vendar pa je treba poudariti, da nedostopnost do pitne vode pomeni ogrožanje življenja in je zato nujno, da širša skupnost hitreje in bolj učinkovito rešuje problematiko nelegalnih romskih naselij.

Komisiji sta ponovno opozorili na težavo neurejenega lastništva javnih cest. Lokalne skupnosti so opravile kategorizacijo občinskih cest, od katerih pa mnoge tečejo po zasebnih zemljiščih. Lastniki za to niso dobili nobenih odškodnin, niti niso bili opravljeni prenosi lastništva. V večini se občine zavedajo problematike, ki jo bo treba urediti, vendar lastnikom teh zemljišč to nič ne pomeni, saj so postavljeni v brezpravni položaj, medtem ko prejemajo položnice za plačilo davkov za zemljišča, ki jih ne morejo uporabljati. Ustavno sodišče je ugotovilo, da so občinski odloki o kategorizaciji cest neustavni in kršijo pravico do zasebne lastnine. Varuh državo opozarja, da gre za obsežen in sistemski problem, ki ga občine same ne bodo mogle rešiti (v nekaterih primerih gre za finančne obremenitve, ki bi terjale nekaj občinskih proračunov za poravnavo vseh obveznosti do lastnikov zemljišč). Lokalne skupnosti potrebujejo angažiranje države in pristojnega Ministrstva za infrastrukturo, ki bi moralo pripraviti načrt aktivnosti za ureditev lastništva javnih cest, ki potekajo po zasebnih zemljiščih. Vsi prisotni so se strinjali, da bo moralo biti angažiranje države in pristojnega Ministrstva za infrastrukturo bolj določno. Zgolj samo splošno opozorilo Ministrstva za infrastrukturo, poslano lokalnim skupnostim, za razrešitev tako pereče problematike žal ne zadostuje.

Varuh je izrazil zadovoljstvo, da se v Državnem zboru končno odvijajo postopki za uresničitev ideje o zapisu pravice do pitne vode v Ustavo RS. Tej podpori sta se pridružili komisiji, saj je bil ravno Državni svet tisti, ki je že 2013 sprejel pobudo državnega svetnika mag. Steva Ščavničarja o zaščiti oskrbe s pitno vodo pred privatizacijo z dopolnitvijo Ustave RS.

Komisiji in Varuh so tudi letos potrdili dobro medsebojno sodelovanje. Aktualni primer skupnega odziva na zaznane težave predstavlja problematika obdavčenja dohodkov otrok iz naslova družinske pokojnine, s katero se je Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide seznanila na 56. seji 7. 7. 2016. Po obravnavi je pozvala Vlado Republike Slovenije oz. pristojno Ministrstvo za finance k dopolnitvi 23. člena Zakona o dohodnini (ZDoh-2), in sicer tako, da se seznam dohodkov iz naslova obveznega pokojninskega, invalidskega in zdravstvenega zavarovanja, od katerih se ne plača dohodnine, dopolni z navedbo družinske pokojnine, katere prejemnik je otrok do starosti 18 let oziroma 26 let, če se redno šola. Namen družinske pokojnine bi namreč morala biti zaščita in socialna varnost otrok, ki so ostali brez starša/ev, medtem ko se s trenutno ureditvijo njihovo socialno varnost dodatno šibi. Predlog komisije je podprl tudi Varuh in na Ministrstvo za finance 15. 7. 2016 naslovil dopis, v katerem ga je pozval k odzivu na podani predlog v 20 dneh. Do skupne seje komisij Državnega sveta se Ministrstvo za finance oziroma Vlada Republike Slovenije še nista odzvala, s tem pa otroci, prejemniki družinskih pokojnin, še vedno ostajajo v neenakem položaju z otroki, prejemniki družinske pokojnine, ki v skladu z 29. členom Zakona o dohodnini niso obdavčene.

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide mag. Peter Požun.

mag. Mateja Poljanšek, l.r.
sekretarka Komisije za državno
ureditev

Rajko Fajt, l.r.
predsednik Komisije za državno
ureditev

mag. Nuša Zupanec, l.r.
sekretarka Komisije za socialno
varstvo, delo, zdravstvo in invalide

mag. Peter Požun, l.r.
predsednik Komisije za socialno
varstvo, delo, zdravstvo in invalide